

Innst. S. nr. 225

(2007-2008)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument nr. 12:19 (2003-2004)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om endring av Grunnloven § 5 med sikte på å avskaffe kongens immunitet mot rettsføl- gelse

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Bakgrunn

Ovennevnte grunnlovsforslag, som er fremmet av Ågot Valle og Siri Hall Arnøy, gjelder endring i Grunnloven § 5 med sikte på å avskaffe kongens immunitet mot rettsfølgelse. Forslagsstillerne viser til at første setning i denne bestemmelsen lyder: "Kongens Person er Hellig; han kan ikke lastes, eller anklages." Ansvarsfriheten gjelder ikke bare kongens statshandlinger ved at kongen for eksempel ikke kan ilegges riksrettsansvar, men også hans private handlinger. Bestemmelsen om kongens immunitet betyr at det ikke kan igangsettes straffesak mot ham, trolig heller ikke erstatningssøksmål. Kongens straffrihet går fra den minste trafikkforseelse, slik en har sett eksempel på, til den alvorligste, nemlig drap. Men privat søksmål mot kongen personlig kan finne sted, dersom søksmålet ikke går ut på erstatning eller angår personrettslige eller familierettslige forhold, jf. Frede Castberg i Norges statsforfatning I, fjerde del, § 3. Forslagsstillerne viser til at Grunnloven § 5 følger hindrer ethvert rettergangskritt mot kongen som kan tenkes å innebære noen som helst kritikk mot ham. Det er ikke av hensynet til kongen som person regelen er gitt, men av omsorg for kongedømmet som institusjon, jf. Frede Castberg. Bestemmelsen må dessuten, etter forslagsstillerne syn, ses på som

utslag av kongeinstitutionens langt viktigere plass i statsforfatningen, og "opphøyede" plass i nordmenns bevissthet i tidligere tider.

1.2 Begrunnelse

Forslagsstillerne begrunner for en grunnlovsendring er først og fremst av prinsipiell karakter ut fra rene rettferdighetsbetraktninger. Forslagsstillerne viser til at en normal straffefølgning av kongen vil for de fleste anses som rimelig ut fra prinsippet om at vi alle er født med de samme plikter og rettigheter. Ingen er altså "opphøyd" over andre allerede fra fødselen av, selv om kongen trolig vil måtte bli avsatt dersom han begår et alvorlig lovbrudd. Bakgrunnen for bestemmelsen da den ble vedtatt, er ikke lenger til stede.

1.3 Hvordan endre Grunnloven for å oppheve kongens immunitet

Forslagsstillerne foreslår at en fjerning av kongens immunitet i Grunnloven gjøres ved å oppheve første punktum i Grunnloven § 5. Siden andre punktum i denne paragrafen forutsetter benevnelsen "Kongen" i første punktum, foreslår forslagsstillerne at også andre punktum endres ved at eiendomspronomen "hans" erstattes av "Kongens".

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

"§ 5 skal lyde:

Ansvarligheden paaligger Kongens Raad."

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Berit Brørby, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og lederen

Lodve Solholm, fra Høyre, Per-Kristian Foss, fra Sosialistisk Venstreparti, Aud Herbjørg Kvalvik, fra Kristelig Folkeparti, Ola T. Lånke, og fra Senterpartiet, Lars Peder Brekk, viser til at regelen om monarkens ansvarsfrihet er et sentralt punkt i monarkiske statsforfatninger, og finner grunn til å understreke at regelen ikke innebærer at kongen står over loven, men at brudd på visse plikter ikke kan håndheves av domstolene eller fullbyrdes ved tvang når dette medfører kritikk av kongen. Dette innebærer at kongen er bundet av loven, men at samfunnet ikke har sanksjonsmidler dersom loven brytes.

Komiteen er innforstått med at kongen i denne sammenheng prinsipielt settes i en annen stilling enn andre borgere.

Komiteen finner ikke grunn til å endre nåværende bestemmelse og anbefaler at forslaget ikke bifalles.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Dokument nr. 12:15 (2003-2004) om forslag om innføring av republikansk styreform. Dette forslaget er dette medlems prinsipielle utgangspunkt for hvilken statskikk landet er best tjent med. Dette medlem understreker at ingen bør stå over loven, og at alle borgere må stå ansvarlig for sine handlinger. § 5 i Grunnloven er i så måte en bestemmelse som ikke legger dette grunnleggende demokratiske prinsipp til grunn.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 29. april 2008

Lodve Solholm
leder

Berit Brørby
ordfører

Dette medlem viser videre til Norges internasjonale forpliktelser, spesielt knyttet til ratifikasjonen av 17. juli 1998 om den internasjonale straffedomstol. I denne gis det ingen plikt for Norge til å følge kongen for handlinger i strid med våre internasjonale forpliktelser, men spørsmålet er drøftet og behandlet blant annet i St.prp. nr. 24 (1999-2000). Konklusjonen er at bestemmelsen ikke er i strid med Grunnloven, fordi problemstillingen er helt usannsynlig. Situasjonen er i dag at kongen etter Grunnloven har immunitet for alle straffbare og erstatningsbringende handlinger, både som privatperson og for statshandlinger. Dette begrenses likevel av Norges folkerettslige forpliktelse om å utlevere enhver ansvarlig for de handlinger som omfattes av vedtektene for den internasjonale straffedomstol.

3. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument nr. 12:19 (2003-2004) – grunnlovsfor-
slag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om endring av
Grunnloven § 5 med sikte på å avskaffe kongens
immunitet mot rettsforfølgelse – bifalles ikke.